

Umboðsmaður Alþingis (UA) og gæsla mannréttinda

Tryggvi Gunnarsson,
umboðsmaður Alþingis
Iðnó 4. október 2012

Hlutverk umboðsmanns

- Að hafa í umboði Alþingis eftirlit með stjórnslu ríkis og sveitarfélaga og tryggja rétt borgaranna gagnvart stjórnvöldum landsins.
 - Gæta þess að jafnræði sé í heiðri haft í stjórnslunni og að hún fari að öðru leyti fram í samræmi við lög, vandaða stjórnsluhætti og siðareglur ...
 - Mismunandi hlutverk eftir þjóðlöndum
-

Staða umboðsmanns

- ❑ Starfar á vegum Alþingis
 - ❑ Kjörinn trúnaðarmaður en óháður
 - ❑ Hluti af eftirliti Alþingis með framkvæmdarvaldinu – dómsstólar?
 - ❑ Tekur við kvörtunun frá borgurunum
 - ❑ Getur sjálfur tekið upp mál og starfsemi stjórnvalda til athugunar
 - ❑ Tekur ekki til starfa Alþingis
-

Úrræði umboðsmanns

- Hefur ekkert vald – talar í álitum og tilmælum til stjórnvalda
 - Rannsókn mála
 - Getur tilkynnt um meinbugi á lögum
 - Sérstök úrræði, sjá 10. gr. l. 85/1997
 - Skýrslugjöf til Alþingis – eftirfylgni
 - Staða umboðsmanns ef alþingis- eða sveitarstjórnarmenn taka mál upp
-

Umboðsmaður og mannréttindi

- Mannréttindareglur eru hluti af þeim reglum sem stjórnarsýslunni ber að fylgja
 - Umboðsmaður hefur eftirlit með því að stjórnarsýslan geri það – ólík svið
 - Bein réttindi borgaranna og/eða skuldbindingar íslenska ríkisins
 - Fjölpjóðlegar skuldbindingar
 - Meinbugir á lögum?
-

Umboðsmaður og mannréttindi

- Bakgrunnur Gauks Jörundssonar og áhrifin á starf umboðsmanns
 - Frumkvæði að endurskoðun mannréttinda kafla stjórnarskárinnar 1995 og lögfestingu Mannréttindasáttmála Evrópu
 - Starf umboðsmanns og Parísarviðmið – fyrst hvað eru mannréttindi?
-

Hvað eru mannréttindi?

„Telja framkvæmdina mannréttindabrot“

„Heilbrigðar tennur eru mannréttindi“

„Segja umskurð mannréttindi“

„Er jafn kosningaréttur mannréttindi?“

„Mannréttindi að fá texta á íslenskt efni“

„Mannréttindi hvers karlmanns að eiga
La-Z-Boy“

„Mannréttindi varða okkur öll“

Hvað eru mannréttindi?

- ❑ Staðfest mannréttindi (lagaleg)
 - ❑ Ætluð mannréttindi (pólitísk/siðferði)
 - ❑ Mismunandi stjórnmalaleg viðhorf – trú – menning – heimshlutar o. fl.
 - ❑ Að koma vilja í verk – þarf aðkomu kjörinna fulltrúa innan og utan lands
 - ❑ Þurfa mannréttindi bara að koma að utan?
-

Eftirlit með mannréttindum

- ❑ Innanlands – fjölþjóðlegt
 - ❑ Sáttmálar og fjölþjóðlegar skuldbindingar -verkefni framkvæmdarvaldsins að fylgja eftir skuldbindingum sem Alþingi hefur samþykkt
 - ❑ Líka að koma á áskildu eftirliti
 - ❑ Á umboðsmaður að sinna beinu eftirliti? – eða eftirlit með eftirlitinu
-

Að staðreyna hvað eru mannréttindi og brot á þeim

- ❑ Geta verið skýrar reglur en...?
 - ❑ Túlkun sáttmála, stjórnarskrár og laga
 - ❑ Þróun vegna túlkunar dómstóla og eftirlitsaðila -Vandasöm úrlausnarefni
 - ❑ Ekki gleyma hlutverki dómstóla – Er leiðin að auðvelda fólki að koma málum til þeirra?
 - ❑ Tryggja samræmi til framtíðar
 - ❑ Færa fólki raunveruleg réttindi
-

Umboðsmaður og Parísarviðm.

- ❑ Mismunandi eðli og áherslur.
 - ❑ UA fjallar um kvartanir vegna ákvarðana, athafna og athafnaleysis stjórnvalda – ekki löggjafans
 - ❑ UA getur að eigin frumkvæði rannsakað og vakið athygli á frávikum frá mannréttindareglum
 - ❑ Viðfangsefni UA eru staðfest (lagaleg) mannréttindi
-

Umboðsmaður og Parísarviðm.

- ❑ UA er óháður og sjálfstæður – samráð og samstarf við aðrar stofnanir – líka erlendar - og fjáls félagsamtök raskar
 - ❑ Frumkvæði að útvíkkum mannréttinda og ráðgjöf við stjórnvöld/
Alþingi fellur illa að úrlausn kvartana
 - ❑ UA – ekki umsagnir um lagafrumvörp
 - ❑ Almennt fræðuslustarf og kynning um mannréttindi – þátttaka í fjölmiðlum
-

Sjálfstæð mannréttindastofnun

- Hver er tilgangurinn? – Efla virðingu fyrir mannréttindum og hafa áhrif á stjórnvöld og þingmenn um að innleiða fjölþjóðlegar mannréttinda-reglur og setja innlendar.
 - Auka fræðslu og þjóðfélagsumræðu um mannréttindi - rannsóknir
 - Upplýsingaöflun og miðlun um stöðu mannréttinda í landinu – til eftirlitsað.
-

Sjálfstæð mannréttindastofnun

- ❑ Aðstoð og ráðgjöf -Koma ágreiningsmál-um á sviði mannréttinda í farveg
 - ❑ Tryggja aðkomu sem flestra – láta ekki stundarpólitík eða persónulegan/stofnana/ ágreining vera hindrun
 - ❑ Mannréttindi eru réttindi fólksins ekki stjórnvalda – oft óþægileg pólitískt
 - ❑ Sjálfstæð stofnun er hjálpartæki til að efla og auka mannréttindi borgaranna
-